

Kalmar

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Nationellt kompetenscentrum anhörigas yttrande avseende En uppväxt fri från våld - En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70), Dnr: S2023/00244

Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) har med stort intresse tagit del av utredningens slutbetänkande. Nka har i uppdrag att lyfta fram och beakta de behov, levnadsvillkor och den situation som barn som anhöriga och unga omsorgsgivare har. Nka ser det därför som viktigt att även i denna strategi beakta denna målgrupp, då det finns ett samband mellan barn som anhörigas situation och förekomst av våld av olika slag, inte minst av försummelse. Nka grundar ovan nämnda på risker som en stressfylld tillvaro kan utgöra utifrån att leva i en miljö med missbruk, fysisk sjukdom och/eller psykisk ohälsa, att utsättas för våld, såväl situationsbetingat som kontrollerande våld.

Nka arbetar sedan 2008 på uppdrag av Socialdepartementet via Socialstyrelsen som ett nationellt kunskapscentrum för anhörigfrågor. Nka:s uppdrag är att vara ett expertstöd till kommuner, regioner och enskilda utförare för att utveckla och införa anhörigstöd. I Nka:s uppdrag ingår att vara en länk mellan praktik och forskning, att utveckla, utvärdera och sprida metoder och verktyg för anhörigstöd samt att vara en nordisk och internationell kontaktpunkt inom området.

Från forskning vid CHES och Karolinska institutet, i samverkan med Nka och Linnéuniversitetet, vet vi att 7 % av alla barn som anhöriga har en förälder eller annan närstående som vistats minst en vecka inom slutenvård för psykisk ohälsa eller missbruk under barnens uppväxt. Gruppen med riskbruk är minst 17%. Barn som anhöriga till föräldrar med somatisk sjukdom är minst 13% och 3 500 barn har årligen en förälder som avlider¹. Detta leder till att barnen själva under livet i ökad utsträckning drabbas av psykisk ohälsa, missbruksproblem, socialt utanförskap och uppbär försörjningsstöd samt i värsta fall begår suicidförsök eller fullbordad suicid². Andelen ungdomar som inte klarar skolan med godkänt betyg är också betydligt förhöjd³.

Många barn som anhöriga är under sin uppväxt också omsorgsgivare till sina närstående, vanligtvis till sina föräldrar men också till syskon, mor- och farföräldrar och vänner. Inom

---

¹ Hjern, A., och Adelino Manhica, A. (2013). Barn som anhöriga till patienter i vården – hur många är de?, Nka: Barn som anhöriga 2013:1

² Hjern, A., Arat, A., & Vinnerljung, B. (2014). Att växa upp med föräldrar som har missbruksproblem eller psykisk sjukdom – hur ser livet ut i ung vuxen ålder? Nka: Barn som anhöriga 2014:4

³ Hjern, A., Berg, L., Rostila, M., & Vinnerljung, B. (2013). Barn som anhöriga: hur går det i skolan? Nka: Barn som anhöriga 2013:3

internationell litteratur benämns dessa barn ”Young carers” och i svenska sammanhang ”unga omsorgsgivare”. Begreppet unga omsorgsgivare är relativt nytt i Sverige och i de nordiska länderna. I en enkätstudie genomförd 2018, inom ramen för EU Horison 2020 projektet ME-WE som leddes från Nka och Linnéuniversitetet, uppgav drygt var femte ungdom (22%) i åldern 15 till 17 år att de ger vård, hjälp eller stöd till en familjemedlem, annan närstående eller vän. Flera av dem stödjer mer än en person. Av dessa ungdomar uppgav närmare var tionde att de ger omfattande vård, hjälp och stöd. Det i sin tur går ut över deras psykiska hälsa och skolresultat⁴. Undersökningen besvarades av 2 918 barn i Kalmar län. En liknande studie från Göteborgs universitet, av Nordenfors och kollegor som genomfördes 2014, visar liknande resultat⁵.

Som det påtalas i strategin, är det viktigt att alla som kan tänkas möta barn som anhöriga i sin verksamhet och då inte minst i rättsväsendet, sjukvården, socialtjänsten och i skolan, samverkar då de möter berörda barn. Sammantaget ser Nka mycket positivt på att samverkan och kunskapsförstärkning tydliggjorts och välkomnar det uttalade målet att inhämta barns och ungas röster i utformningen av strategin. Vidare ställer sig Nka positiv till att våld i alla former lyfts fram, då försummelse explicit ofta missas. Strategin upplevs som genomarbetad och sammanhängande.

Nka betraktar utredningen som mycket viktig i att förebygga våld i alla former mot barn och stödjer utredningens förslag.

1.1 Förslag till lag med vissa bestämmelser om kommuners ansvar för att förebygga och bekämpa våld mot barn

Nka tillstyrker förslaget, men vill belysa följande.

Det är positivt att kommunerna föreslår göra en kartläggning och analys som underlag för åtgärdsplan för att uppnå målen i strategin. För det första är det viktigt att samtliga grupper av barn som anhöriga och unga omsorgsgivare synliggörs i dessa kartläggningar, analyser och åtgärder. Detta är en grupp barn som utifrån sin situation riskerar att utsättas för våld i hemmet, såväl som i skolan i form av mobbning.

För det andra är det mycket positivt och nödvändigt att utredningen betonar att barns och ungas synpunkter inhämtas och beaktas i framtagandet av lägesbild och åtgärdsprogram. I framtagandet är det därför viktigt att ha god kunskap och medvetenhet om barn som anhöriga och deras situation.

För det tredje är det viktigt att barn som anhöriga och unga omsorgsgivare uppmärksammas i de skriftliga överenskommelser om samverkan med relevanta aktörer, som föreslås.

1.2 Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387)

Nka tillstyrker förslaget och ser det som värdefullt med betoningen på samverkan mellan polis, socialtjänst och hälso- och sjukvård. Detta kan bidra till att barn får den hjälp och det stöd de har rätt till.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:609) om målsägandebiträde

Nka tillstyrker förslaget.

---

⁴ Brolin, R., Magnusson, L., Hanson, E. (I manus), Unga omsorgsgivare, svensk kartläggning – delstudie i det europeiska Me-We-projektet.

⁵ Nordenfors, M., Melander, C., & Daneback, K. (2014). *Unga omsorgsgivare i Sverige*. Rapport Nka, Linnéuniversitetet.

1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Nka tillstyrker förslaget.

1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn

Nka tillstyrker förslaget.

1.6 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) samt

1.7 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

Nka tillstyrker förslagen och välkomnar en stärkt samverkan med en helhetssyn på barnets situation, där barnets behov står i fokus.

För att identifiera de behov av insatser som kan bli aktuella från hälso- och sjukvården och socialtjänsten, för barn som anhöriga, vill Nka återigen understryka behovet av kunskap hos båda organisationerna om de specifika villkor som gäller för dessa barn. För vissa av de här barnen kan föräldern eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med - utifrån bland annat en allvarlig fysisk sjukdom/skada, en psykisk störning/psykisk funktionsnedsättning eller en beroendeproblematik - ha behov av regelbunden kontakt med hälso- och sjukvården. Härav är det av vikt att samverkan mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten sker, utifrån en helhetssyn av barnets situation. Detta för att på bästa sätt möta dessa barns behov och tillgodose deras rättigheter.

1.8 Förslag till förordning om ändring i förundersökningskungörelsen (1947:948)

Nka tillstyrker förslaget.

1.9 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2015:743) med instruktion för Åklagarmyndigheten

Nka tillstyrker förslaget.

1.10 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2021:995) om länsstyrelsernas regionala arbete mot mäns våld mot kvinnor

Nka tillstyrker förslaget, men vill understryka vikten av att barn som anhöriga och unga omsorgsgivare lyfts fram i länsstyrelsernas arbete med att förebygga och bekämpa våld mot barn. I den helhetsbild som eftersträvas, rörande arbetet på lokal och regional nivå, är det av vikt att även barn som anhöriga inkluderas. Det ingår då också följaktligen att inkludera barn som anhöriga och deras levnadsvillkor i den årliga redovisning som länsstyrelserna ska lämna till Folkhälsomyndigheten.

Detta yttrande har utarbetats av socionomerna och praktikerna/möjliggörarna Eva Nordqvist och Johanna Miranda Sköld vid Nka tillsammans med undertecknande.

För Nationellt kompetenscentrum anhöriga

Lennart Magnusson
Verksamhetschef, docent
lennart.magnusson@anhoriga.se
Tel: +46 480 41 80 21

Elizabeth Hanson
FoU-ledare, professor
elizabeth.hanson@anhoriga.se
Tel: +46 480 41 80 22